

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГУМАННИХ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ ВЗАЄМИН У СІМ'Ї

Взаємини батьків і дітей є однією з найбільш актуальних проблем, яка досліджується сучасною психолого-педагогічною наукою. Саме у взаємодії з дорослим дитина входить в оточуючий світ, оволодіває цінностями, нормами і правилами, прийнятими в суспільстві.

У психолого-педагогічній науці накопичений значний теоретичний матеріал з проблеми батьківсько-дитячих взаємин. Їх вплив на формування дитячої особистості розглядався в працях Ю.Аркіна, О.Вишневського, О.Духновича, Н.Лубенець, А.Макаренка, Я.Мамонтова, С.Русової, К.Ушинського, Я.Чепіги. Експериментальний аналіз специфіки батьківсько-дитячих взаємин проведений у дослідженнях А.Варги, Ю.Гіппенрейтер, В.Гарбузова, О.Захарова, Е.Ейдемільера, О.Сидоренко, Е.Юстицькіса.

Концепція дослідження включає три взаємопов'язані компоненти, які сприяють реалізації провідної ідеї.

Методологічний концепт відбиває взаємозв'язок та взаємодію різних підходів до вивчення проблеми теорії гуманних батьківсько-дитячих взаємин. Передумовою цього є: аксіологічний підхід, спрямований на реалізацію завдань гуманізації суспільства і виховного процесу зокрема. Гуманістичний підхід до процесу виховання передбачає створення умов для формування кращих якостей і здібностей дитини; передбачає повагу до особистості, розуміння її запитів, інтересів, гідності, довір'я до неї; людяність у ставленні вчителів, батьків до дитини; демократизацію відносин. Гуманне виховання передбачає обов'язкове врахування нового трактування індивідуального підходу, який передбачає: відмову від орієнтації на середнього; пошук кращих якостей особистості в дитині; застосування психолого-педагогічної діагностики особистості дитини (інтереси, здібності, спрямованість, "Я"-концепція, якості характеру, особливості психічних процесів); урахування особливостей особистості у виховному процесі; прогнозування розвитку особистості; конструювання індивідуальних програм розвитку, корекції розвитку (за І.Бехом).

Системний підхід дозволяє розглядати сім'ю як систему, яка має свої структурні, функціональні й генетичні зв'язки (І.Голденберг, Х.Голденберг). Його ключовим поняттям є поняття гомеостазу – прагнення системи підтримувати свою постійність і рівновагу, відновлювати її у випадку порушення. Теорія сім'ї як системи містить у собі також поняття "підсистема" і "кордони". Сім'ю складають три основні підсистеми: 1) чоловік – дружина; 2) батько (мати) – дитина; 3) дитина – дитина. В адекватно функціонуючій сім'ї всі підсистеми існують відносно самостійно і в той же час передбачають наявність відкритих каналів комунікації між ними. У руслі системного підходу функціонує аналіз сім'ї з точки зору стадій життєвого циклу (Р.Хілл), методика трансактного аналізу (Е.Берн), дослідження в руслі позитивної психотерапії сім'ї (Н.Пезешкіан) та ін.

Інноваційний підхід забезпечує відображення в дослідженні новітніх ідей, підходів до сімейного виховання дітей у сучасних умовах. Потреба в цьому принципі зумовлена тим, що людині взагалі властиве бажання пізнати щось

нове. Виховні проблеми, які постають перед батьками, прагнення до їх педагогічно доцільного вирішення з погляду сьогодення, актуалізують необхідність дотримання цього принципу.

Особистісно орієнтований підхід передбачає орієнтацію на особистість як найвищу цінність у вихованні; повага її гідності; створення умов для розвитку світогляду, самосвідомості, емоційної сприйнятливості, соціально виправданої поведінки кожної дитини; культурологічний підхід спрямований на виховання особистості шляхом засвоєння нею як уже існуючих у суспільстві цінностей культури, так і створення нових.

Теоретичний концепт визначає систему ідей, концепцій, вихідних категорій, дефініцій, чинників механізму формування гуманних батьківсько-дитячих взаємин. Теоретичними засадами дослідження формування гуманних батьківсько-дитячих взаємин визначено чинники внутрішнього і зовнішнього механізму формування гуманних міжособистісних взаємин у системах “батьки-діти”, “діти-вчителі”, “вчителі-батьки” у сімейно-шкільному середовищі. Ми базуємося на загальному методологічному положенні психолого-педагогічної науки: взаємини між людьми – це процес, в основі якого лежать об’єктивні соціально-психологічні механізми. Як педагогічна категорія взаємини включають внутрішні і зовнішні конструкти. Внутрішніми вважаємо власне взаємини, а зовнішніми – спілкування і діяльність, у процесі обміну якими вони формуються і виявляються. При цьому взаємини, які склалися, можуть виступати критерієм діяльності і спілкування.

Технологічний концепт передбачає творче використання педагогічної спадщини минулих років у сучасних умовах, зокрема у процесі визначення змісту підготовки фахівців з сімейного виховання, написання навчальних посібників, проведення семінарських занять та спецкурсів, організації науково-дослідної роботи тощо.

Ефективність процесу формування гуманних міжособистісних батьківсько-дитячих взаємин, на наш погляд, зумовлена гуманно-ціннісним підходом до його організації. Процес формування гуманних міжособистісних взаємин дітей шкільного віку з батьками у виховному середовищі сім’ї і школи – явище динамічне, яке залежить від спрямованості й семантики спілкування вчителя з родиною школяра, різноманітності видів діяльності й активності батьків. При цьому варто враховувати: спільність і відмінність виховуючих педагогічних впливів сім’ї і школи та нерівнозначність обміну взаємовпливів (школа більш активна в підвищенні педагогічної культури батьків, в організації виховної роботи з дітьми тощо).

С. О. Свиріденко

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОГО СТАВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ’Я

Формування у підростаючого покоління свідомого ставлення до свого здоров’я як домінантної людської цінності – одне з основних завдань сучасної школи. Це призводить до зміни функцій освітніх закладів, котрі вже не